

Waterbrief

Informatie voor het algemeen bestuur

Datum: 2 december 2025

Overstroming A2 en Bossche Broek 1995

Hoogwateraanpak Brabant Oost (Howabo)

1. Aanleiding

Op de volgende momenten werd het algemeen bestuur geïnformeerd over Howabo:

- 20 september 2023: commissie Voldoende Water Droge Voeten (VWDV)
- 16 april 2025: beeldvormende vergadering algemeen bestuur (AB).

Recent nam het dagelijks bestuur een positief besluit over het voorstel Hoogwateraanpak Brabant Oost. In deze Waterbrief wordt u geïnformeerd over de inhoud van dit besluit, de reden waarom dit nodig is, de gekozen aanpak en de financiële gevolgen voor ons waterschap.

Daarnaast bent u uitgenodigd voor een verdere toelichting op Howabo tijdens de excursie op 10 december 2025.

Excursie 10 december 2025

Tijdens deze excursie bezoeken we de spuisluizen die al meer dan 100 jaar dienstdoen in hoogwatersituaties in en rond 's-Hertogenbosch. Ook wordt de grootste gestuurde waterberging "het Bossche Broek" bezocht. Tijdens de busreis en de "stops" is er ruimte om met u in gesprek te gaan over de Hoogwateraanpak Brabant Oost en deze Waterbrief.

2. Toelichting

De rivieren Aa en Dommel stromen door een groot deel van Midden- en Oost- Brabant en komen in 's-Hertogenbosch bij elkaar, waarna ze onder vrij verval afvoeren op de Maas. Bij een combinatie van een hoge waterstand in de Maas én een hoge waterstand in Aa en Dommel, kunnen deze zijrivieren hun water niet meer kwijt op de Maas.

Het gevolg is een op grote schaal overstromen van de rivieren Aa en Dommel.

Hoe langer de afvoer op de Maas is gestremd, hoe groter de gevolgen. Deze gebeurtenis noemen we de Howabo-situatie. Onder het kopje *wat gaat er mis?* leest u hier meer over.

De opgave

Als waterschappen moeten we voldoen aan wateroverlastnormen uit de Omgevingsverordening van de Provincie Noord-Brabant. Die norm is dat de kans kleiner moet zijn dan eens in de 150 jaar dat de waterstand in de stad 's-Hertogenbosch hoger wordt dan 4,90 meter +NAP. Uit onze berekeningen blijkt dat in het geval van een Howabo-situatie het water nu zal oplopen tot 5,65m NAP. Dat is 75cm te hoog. Bedenk daarbij dat het normale waterpeil in de stad slechts 2.30 meter + NAP is. In een Howabo-situatie zien we dus waterstanden die ruim 3 meter hoger zijn dan normaal!

Duidelijk is dat we op dit moment niet voldoen aan de norm en daarom verplicht zijn een programma op te stellen waarin we aangeven welke maatregelen we treffen om weer aan de norm te gaan voldoen én te blijven voldoen.

Eerder is hierover al eens [een filmpje](#) gemaakt. In 3 minuten geven we een uitleg van het gebied, de werking van het watersysteem, de opgave en de aanpak hoe we tot oplossingen willen komen. Meer informatie over Howabo is ook te vinden op: www.aaenmaas.nl/howabo

Vanwege de aard en omvang van de problematiek werken de waterschappen De Dommel en Aa en Maas al een aantal jaar samen met de Provincie Noord-Brabant, Rijkswaterstaat en de gemeentes 's-Hertogenbosch, Vught, Sint-Michielsgestel, Boxtel en Heusden, aan oplossingen. In maart 2022 is hiervoor een gezamenlijke intentieverklaring vastgesteld. In februari 2025 is met dezelfde partijen een samenwerkingsovereenkomst getekend.

Wat gaat er mis?

Concreet betekent het extreme hoogwater dat circa 4.000 panden, een groot areaal aan kostbare landbouw- en natuurgebieden én belangrijke wegen zoals de A2, onderlopen. En dat deze toestand weken gaat duren. We spreken dan over maatschappelijke ontwrichting, grote materiële schade die geschat wordt op 150 – 500 miljoen euro per gebeurtenis, en groot menselijk leed. Daarbovenop bestaat het risico dat dijken bezwijken, wat de situatie nog verergert. Want onze dijken zijn in de huidige situatie simpelweg niet bestand tegen dergelijke extremen.

Hoe zijn we gekomen tot waar we nu staan?

Tijdens de presentatie in de commissie VWDV op 20 september 2023 hebben we toegelicht hoe gekomen is tot 11 kansrijke oplossingsrichtingen. Na zorgvuldige afstemming, expert judgement en doorrekeningen zijn circa 45 mogelijke oplossingen uiteindelijk teruggebracht naar 11 kansrijke oplossingsrichtingen. Hierbij is onder andere gelet op effectiviteit, kansrijkheid en meekoppelkansen. Deze 11 oplossingsrichtingen waren:

- Bovenstrooms vasthouden en bergen;
- Verhogen van de maatgevende hoogwaterstand (MHW) naar 5.20m+NAP;
- Dungense Polder: Aanwijzen en inrichten van een nieuw waterbergingsgebied;
- Bossche Broek: Verbeteren van een bestaande gestuurde waterberging;
- Bokhovense Polder: Aanwijzen en inrichten van een nieuw waterbergingsgebied;
- Inlaat Engelenmeer: Verbeteren van een bestaande gestuurde waterberging;
- Baardwijkse overlaat: Aanwijzen en inrichten van een nieuw waterbergingsgebied;
- Drongelens Kanaal; Vergroten afvoercapaciteit;
- Regelbaar peilscheidingskunstwerk om Dommel en Aa te scheiden;
- Gemaal Crèvecœur: Realisatie spuigemaal;
- Wilhelminakanaal: Vergroten afvoer- en bergingscapaciteit.

2024/2025: onderzoek oplossingsrichtingen

In 2024/2025 zijn deze oplossingsrichtingen uitgebreid onderzocht op doelbereik, realisatiesnelheid, kosteneffectiviteit, financieringsopties, koppelkansen, aandachtspunten en draagvlak in de haalbaar-, maakbaar- en betaalbaar-studies. Daarnaast is een wettelijk verplichte milieueffectrapportage op effecten op de leefomgeving uitgevoerd.

Verder is door grootschalige online raadpleging de mening van onze inwoners onderzocht. Ook zijn de belangen van maatschappelijke organisaties (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, ZLTO, Brabants Particulier Grondbezit, Brabants Landschap) in beeld gebracht. Opnieuw zijn berekeningen uitgevoerd om 1) het effect van de verschillende typen maatregelen in beeld te brengen en 2) de effecten van combinaties van oplossingsrichtingen te analyseren.

In werksessies met de samenwerkingspartners is op basis van al deze informatie een aanpak gegenereerd. Deze aanpak is ter goedkeuring voorgelegd aan de dagelijkse besturen van Waterschap De Dommel en Waterschap Aa en Maas. En wordt hieronder nader toegelicht.

Presentatie beeldvormende bijeenkomst 16 april 2025

In de beeldvormende bijeenkomst op 16 april 2025 bent u geïnformeerd over de stand van zaken van de Hoogwateraanpak op dat moment. Ook de vervolgstappen zoals het opstellen van een Omgevingsprogramma, het plan MER-traject en de rol van de stuurgroep, de dagelijkse en algemene besturen van Aa en Maas en De Dommel en gedeputeerde staten kwamen aan bod. Toen is afgesproken dat u op basis van het conceptprogramma nog kaders mee kunt geven aan het dagelijks bestuur.

Besluit DB aanpak

Op 7 oktober 2025 heeft het dagelijks bestuur ingestemd met;

- een integrale strategie: natuurlijke maatregelen, slim waterbeheer én technische ingrepen waar nodig;
- een duidelijke prioritering: optimaliseren wat we al hebben en uitbreiden waar dat noodzakelijk is;
- een heldere kostenverdeling: elk waterschap draagt 50% van de toerekenbare investeringskosten;
- het voornemen om € 175 miljoen te reserveren in de Voorjaarsnota 2027—onze bijdrage aan het gezamenlijke startkapitaal van € 350 miljoen.

Deze keuzes bieden houvast en richting, en vormen het fundament onder de verdere besluitvorming.

De kern van de aanpak is eenvoudig: geen enkele maatregel is op zichzelf voldoende. Alleen de samenhang tussen vasthouden, bergen en afvoeren maakt ons systeem robuust genoeg voor de toekomst. In de bijlage bij deze brief leest u hoe deze aanpak zich concreet door vertaalt in maatregelen die voortkomen uit de bovengenoemde 11 oplossingsrichtingen.

Financiële gevolgen voor ons waterschap

De verantwoordelijkheid die we als waterschappen dragen is historisch en actueel: Dat deden we in het verleden samen – zoals bij de realisatie van onze bestaande gestuurde waterbergingen Bossche Broek, Vughtse Gement en Engelermeer – en dat doen we nu opnieuw. Het dagelijks bestuur kiest daarom wederom voor een 50/50 kostenverdeling tussen de waterschappen De Dommel en Aa en Maas, voor het investeringsdeel.

Lopende de besluitvormingsprocedure (zie hierna) stellen Waterschap Aa en Maas en Waterschap De Dommel een uitvoeringsovereenkomst op. In deze uitvoeringsovereenkomst worden afspraken vastgelegd over:

- Taakverdeling – Wie doet wat; wie is opdrachtgever, wie voert uit.
- Doel en inhoud – Wat moet er gebeuren en waarom; wettelijke/beleidsmatige basis.
- Planning – Start- en einddatum, belangrijke mijlpalen en rapportagemomenten.
- Financiën – Kostenverdeling, budgetten, subsidies en eventuele verrekening.
- Aansprakelijkheid – Verdeling van risico's en verantwoordelijkheden.
- Beheer – Wie beheert het resultaat na afronding.
- Wijziging/beëindiging – Regels voor aanpassing of stopzetting van de overeenkomst.
- Verantwoording – Rapportage, evaluatie en controleafspraken

Deze elementen zorgen ervoor dat de samenwerking tussen de beide waterschappen juridisch duidelijk, bestuurlijk werkbaar en financieel verantwoord is.

Het dagelijks bestuur stelt de uitvoeringsovereenkomst pas vast nadat u het definitieve programma Howabo heeft vastgesteld.

De investering

- € 485 miljoen (huidige raming), met een bovengrens van € 622 miljoen;
- Startkapitaal: € 350 miljoen, waarvan € 175 miljoen voor ons waterschap;
- Cofinanciering wordt nadrukkelijk gezocht bij het Rijk en de provincie via o.a. HWBP, DHZ, DRA, PNB, RvdR 2.0 en RWS.

Belangrijk om te benadrukken:

- het verbeteren van bovenstroomse berging, in samenhang met het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie is nog niet in deze raming opgenomen;
- ramingen blijven in beweging zolang onderdelen verder worden uitgewerkt;
- prijspeil 2025 is het uitgangspunt.

De reservering van € 175 miljoen in de Voorjaarsnota 2027 is daarmee geen eindbedrag, maar een stevige en noodzakelijke eerste stap om onze verantwoordelijkheid waar te maken. Het geraamde investeringsvolume tot 2035, ordegrrootte € 335 miljoen, voorziet in de grootste risicoreductie. In de periode tussen 2035 en 2050 is nogmaals een investeringsvolume van € 100 miljoen voorzien. Na 2050 volgen dan de laatste investeringen, nu geraamd op € 50 miljoen.

3. Vervolg

Beeldvorming, Oordeelsvorming en Besluitvorming

Beeldvorming

Naast de eerder genoemde presentaties op 20 september 2025, 16 april 2025 en deze Waterbrief vindt er tijdens excursie op 10 december 2025 nog beeldvorming plaats.

Oordeelsvorming

In de Commissie VWDV op 11 maart 2026 (oordeelvormend) vragen wij u kritisch te reflecteren op het concept programma en bijhorende begroting. Uw aandacht zou uit kunnen gaan naar richtingbepalende zaken zoals: lange-termijnpact (10 – 20 jaar), financiële gevolgen, de ingezette koers, maatschappelijke en/of ruimtelijke gevolgen.

Wij vragen om uw bevindingen om te zetten naar een advies aan het dagelijks bestuur.

Mede op basis hiervan neemt het DB eind maart of in april een besluit over het Concept Programma Howabo.

Gelijk aansluitend start de terinzagelegging van het Plan-MER (milieueffectrapport) en het concept Programma Howabo. Dit is een open procedure: inwoners, bedrijven, belangenorganisaties en medeoverheden worden uitgenodigd om hun zienswijzen te geven op het milieueffectrapport en het concept Programma Howabo. Alle zienswijzen worden door ons verzameld en beoordeeld, beantwoord in een Nota van Zienswijzen en meegewogen bij het definitieve besluit.

Besluitvorming

Via boven beschreven weg worden zienswijzen en de standpunten van Waterschap De Dommel en Waterschap Aa en Maas samengebracht in een definitief programma Howabo. Uw besluit tot het vaststellen van dit programma is voorzien in Q4 van 2026.

Overstroming A2 en Bossche Broek 1995

Bijlage: Maatregelen programma Howabo

Effectieve risicobeheersing voor de regio 's-Hertogenbosch vereist een samenhangende inzet van vasthouden, bergen en afvoeren, aangezien geen van deze strategieën op zichzelf een afdoende oplossing biedt. Het dagelijks bestuur zet daarom in op:

1. De optimalisatie van bovenstroomse bergingscapaciteit en verbind dit aan het beleidsdossier: Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie;
2. 'Behoud en verbeter wat we al hebben' (zie onder).
3. De ontwikkeling van een gestuurde waterberging Bokhovense Polder als uitbreiding van de benedenstrooms gesitueerde waterbergingen het Bossche Broek, de Vughtse Gement en het Engelermeer;
4. Realisatie van een modulair uit te breiden spuigemaal in de Henriettewaard ter hoogte van en in samenspel met Spuisluis Crèvecoeur;
5. Het herbezielen en actualiseren van de ruimtelijke reserveringsgebieden voor waterberging in het Howabo-gebied.

De strategie behelst een combinatie van het benutten van natuurlijke processen (bodem en water sturend, ruimte voor water), strategisch waterbeheer (slimmer sturen) en technische ingrepen wanneer vereist (pompen).

De Howabo-situatie is uitzonderlijk maar reëel. Niet voor niets investeerden onze voorgangers in robuuste omleidingen en spuiwerken die het lozingsvenster richting Noordzee fors vergrootte: Spuisluis Crèvecoeur (1905), Drongelens kanaal en Bovenlandse Sluis (v.a. 1898), het Afwateringskanaal Eindhoven (1930). Deze ingenieuze afvoersystemen zijn en blijven van grote waarde voor de regionale waterveiligheid. En daarom blijft het behouden en waar mogelijk verbeteren van hun inzetbaarheid en/of capaciteit, eerste prioriteit van de waterschappen. De waterschappen zullen opnieuw moeten investeren in deze beheermiddelen.

Concreet betekent het 'behoud en verbeter wat we al hebben':

1. Optimaliseer de werking van het afwateringskanaal 's-Hertogenbosch – Drongelen;
2. Verbeter de bergings- en sturingscapaciteit van bestaande waterbergingsgebieden;
3. Verbeter de afvoer- en bergingscapaciteit van het bovenstrooms gelegen Wilhelminakanaal.

Ad 1.

Optimaliseer de werking van het afwateringskanaal 's-Hertogenbosch – Drongelen door:

- ✓ Realisatie van een peil-regulerend kunstwerk in de Stadsdommel (voor het verhogen van de MHW bij de instroom van het kanaal van 4.90 m+NAP tot 5.20 m+NAP);
- ✓ Aanvullend: Onderzoek bij de ontwikkeling van dit kunstwerk de meerwaarde van een volledige herziening van het complex Vughterstuw, kanaaldrempel en peil-regulerend kunstwerk;
- ✓ Realisatie van een gesloten stelsel van regionale keringen in het Beneden-Dommel gebied. Dijkverbetering is weliswaar niet de kern van de zaak, maar wel absoluut nodig om een hoger afvoerdebiet mogelijk te maken en dit veilig te laten verlopen;
- ✓ Realisatie van een mee-stromende waterberging in de Vughtse Gement;
- ✓ Realisatie van een hydraulische verbetering van de stroomgeul van het kanaal (verwijderen drempel en voorlandjes).

Ad 2.

Verbeter de sturingsmogelijkheden en bergingscapaciteit van onze gestuurde waterbergingen door:

- ✓ Realisatie van een peil-regulerend kunstwerk in de Stadsdommel (voor doelmatig vullen van Vughtse Gement en Bossche Broek, inclusief mogelijkheid voor extra waterschijf);

- ✓ Optimalisatie van de bergings- en afvoercapaciteit van het beekdal in het Beneden-Dommel gebied, middels een (gesloten) stelsel van regionale keringen en ondersteunende leidijken;
- ✓ Optimalisatie van de gestuurde waterberging Engelermeer. Dit door realisatie van een nieuwe inlaat Dieze-Engelermeer én het verhogen van de bedijking rond dit waterbergingsgebied;
- ✓ Optimalisatie van gestuurde waterberging Bossche Broek (N+Z). Door aanpassing van de waterinlaten en/of herintroductie van overstroombare leidijken, in combinatie met dijkverbetering voor het achterland.

‘Robuust waar het kan, maakbaar waar het moet’

Met robuust bedoelen we het inrichten van het systeem zodanig dat het zo lang mogelijk op natuurlijke wijze werkt, zonder noodzaak van menselijk handelen en ingrijpen. De bovengenoemde maatregelen maken ons systeem robuuster. Echter, zowel de spuicapaciteit als de ruimte voor retentie is begrensd. Voor het toekomst bestendig oplossen van de opgave volstaan zij niet (meer). Het klimaat verandert daarvoor te snel, de ruimtedruk is daarvoor te hoog. Om dit het hoofd te bieden is een spuigemaal een prioritaire aanvulling op onze beheermiddelen.